

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 4	Стр. 1327-1336	Ниш	октобар - децембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 339.727.22 (520:470)

Прегледни чланак

Примљено: 17. 10. 2009.

Ана Секуловић

Мегатренд Универзитет

Факултету за међународну економију

Београд

ЈАПАНСКЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ*

Резиме

Економске реформе у Руској Федерацији које су почеле 1990-их, преваходно су утицале на развој спољноекономских односа. Многобројни разлози условили су ове промене, а повезани су са политичким и економским променама у Руској Федерацији, променама у региону и систему међународних економских односа, као и са глобалним стварањем новог светског поретка.

Основна карактеристика спољнотрговинских реформи у Руској Федерацији је процес отварања привреде према свету, успостављање међународних економских односа и јачање производног програма националне економије. Либерализација привреде Руске Федерације представљала је почетак тржишних реформи и један од приоритета процеса транзиције, са циљем интеграције у светску економију и међународну поделу рада. Либерализација привреде и преоријентација спољноекономских делатности Руске Федерације омогућили су лакши приступ економским и финансијским структурама Запада, али истовремено повећавајући велику спољну задуженост Руске Федерације.

Обим јапанских инвестиција у привреди Руске Федерације је недовољан, а укупна вредност заједничких пројеката са изузетком пројеката Сахалин се процењује на 12-14 милијарди долара (Goskomstat of Russia. 2005. Moskva, 354).

Кључне речи: Руска Федерација, Јапан, спољно-економске релације, економска транзиција, инвестиције, пројекти Сахалин

asekulovic@megatrend.edu.rs

* Стипендија за студијски боравак на Waseda University у Токију 2004.г. - The Japan Foundation при јапанској Влади

*ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ
СПОЉНО-ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА*

Руска Федерација и Јапан данас се суочавају са новим могућностима за економску сарадњу. Приликом формулисања односа са Руском Федерацијом у обзир се морају узети три фактора: 1. правац и значај руске реформе, 2. природа тренутне међународне заједнице и 3. улога коју Руска Федерација може имати у азијско-пацифичком региону.

Криза у сопољно-економским релацијама између две земље у условима транзиције испољила се кроз различите економске и институционалне облике, који су обухватили проблеме дуговања јапанским компанијама, смањење обима трговине, губитак традиционалних веза и механизма сарадње, појаву нових трговинских партнера, финансијских ограничења и друго.

Нови потенцијал руско-јапанске привредне сарадње може се наћи у инвестицијама, индустријској и заједничкој производњи. Обе државе настоје да остваре нови квалитет сарадње у различитим областима које доприносе њиховим националним интересима, економској сигурности и привредном расту. Диверсификоване економске везе биле би значајне за обе земље. Јапан би остварио корист од инвестирања капитала у руска предузећа и стварање нових тржишта за своје производе, као и приступ поузданим и гарантованим изворима снабдевања енергијом из Руске Федерације. Руска Федерација би остварила бољи приступ финансијским ресурсима, напредним технологијама, менаџменту и know-how из Јапана.

Јапан наставља да сели своју индустрију у иностранство, а руска предузећа би могла постати прималац јапанских директних инвестиција. Обим водећих јапанских брендова који се извозе у Руску Федерацију постаје толико велик да је економски оправдано размишљати о локалној производњи (види табелу 1).

Што се тиче инвестиционих могућности, истичу се три потенцијалне области: инвестиција које ће бити усмерене на тржиште западне Русије, сировинске индустрије источне Русије и сарадња у високо-технолошким гранама. Може се предвидети да ће се економско партнерство развијати у следећим кључним правцима: 1. диверсификација веза у екстракцији, обради и извозу сировина; 2. промоција инвестиција у Русију за увозно-супститутивне производе; 3. дизајн, производња и маркетинг нових производа; 4. сарадња у новим технологијама; 5. финансијске везе усмерене на подршку заједничким пројектима; 6. изградња инфраструктуре ради олакшавања трговинских и заједничких пројеката; 7. стварање механизма за контакте на државном, локалном и приватном нивоу; 8. координација у мултилатералним, регионалним и међународним организацијама (Gaydar 2003, 667–68).

Руска Федерација треба да предузме кораке у правцу стварања посебне инвестиционе климе за јапанске улагаче укључујући следеће могуће мере: 1. обострана подршка и заштита инвестиционих споразума; 2. ефективни механизми за решавање захтева страних инвеститора; 3. размена информација (у оквиру Хашимото плана); 4. руски центар за промоцију инвестиција у Токију; 5. проширење активности јапанске организације за спољну трговину на Русију; 6. заједнички напори на истраживању тржишта.

Инвестициона клима у Руској Федерацији заостаје за другим земљама у погледу пореза, правног система и развоја инфраструктуре. Може се окарактерисати као неповољна услед следећих фактора:

1. Социјално-политичка нестабилност;
2. Порески систем са стопама међу највишим у свету;
3. Несавршена правно-нормативна база
4. Низак ниво развоја елемената инфраструктуре
5. Дугогодишња криза која је обухватила све делове привреде;
6. Несавршеност процедуре неопходне за регулисање страних инвестиција
7. Недовољна информисаност страних инвеститора о потенцијалним могућностима учешћа у инвестиционим програмима;
8. Недефинисан систем регулисања власничких права у Руској Федерацији (на земљу, приватизоване објекте и др.);
9. Недовољна заштићеност страних инвестиција од политичких и економских ризика;
10. Низак ниво заштите интелектуалне својине
11. Спољни и унутрашњи дугови који ограничавају развој инвестиционог процеса и не стимулишу стране инвеститоре;
12. Ниска кредитна способност и висок инвестициони ризик, који негативно утичу на добијање кредита на светском тржишту капитала
13. Ниска рентабилност већине предузећа у реалном сектору привреде;
14. Низак темпо реструктурирања банкарског система и недovoljan обим сопствених средстава намењених кредитирању код већине банака;
15. Одсуство стабилне правне основе у складу са међународном праксом, а која регулише делатности домаћих и страних инвеститора;
16. Финансијска криза од 17. августа 1998. године која је утицала на поверење страних инвеститора према Руској Федерацији (Секуловић 2005, 53–4).

Јапанској страни су потребне стопроцентне гаранције федералне владе за некомерцијалне и инфраструктурне пројекте који захтевају велике износе инвестиција и зајмове.

У вези са величином потрошачког тржишта у западној Русији, јапанске компаније могу да уђу у руску индустрију инвестирањем у предузећа која ће производити аутомобиле, електронске производе за широку потрошњу, камере и фото-копир машине, јер тренутно, јапански произвођачи продају те производе Руској Федерацији преко агенција у Јапану и другим земљама.

Од 1950. године јапанске компаније увозе природне ресурсе из источне Русије, укључујући дрвну грађу, морске производе, угаљ, нафтне производе и обојене метале. У области дрвне индустрије и екстракције црних метала јапанске компаније су заинтересоване за заједничка улагања са циљем усавршавања нивоа обраде. Јапанска опрема испоручивала се руским предузећима преко уговора о компензацији, а нове инвестиције представљају допринос повећању извоза и обима испорука Јапану.

Далеки исток Русије може постати посебна област билатералне економске сарадње, ако се узму у обзир чиниоци попут географске близине и огромних резерви енергетских ресурса у источној Русији.

НАЗНАЧАЈНИЈЕ ОБЛАСТИ ИНВЕСТИЦИОНЕ САРАДЊЕ

Сектор енергије постаје најзначајнија област билатералне сарадње. Провођење пројекта експлоатације нафте и гаса у Сибиру, Јакутији и Сахалину одговарало би дугорочним економским интересима Руске Федерације и потребама Јапана за енергентима.

Пројекти Сахалин, који су већ почели, имају значајну улогу у руско-јапанској сарадњи, јер ће у блиској будућности допринети порасту обима спољне трговине. На Сахалинском гребену током 1980-их година откривено је неколико налазишта нафте, али СССР није могао да их самостално развије јер су биле потребне посебне платформе које нису производили, услед проблема везаних за климу. Крајем 1980-их година, америчка компанија MacDermott, јапанска компанија Mitsui и америчка компанија Marathon формирали су конзорцијум под називом МММ, који је након интервенције федералне владе почетком 1992. године победио на тендеру. Конзорцијум су проширили Shell и Mitsubishi и 1994. године потписан споразум о пројекту Сахалин I.

Сахалин II био је потписан 1995. године и односио се на развој оближње групе налазишта нафте ван острва. Провођење пројекта Сахалин II било је одложено до 1996. год. да би се Руској Федерацији омогућило да припреми одговарајуће законодавство, посебно у вези са поделом производње. Укупан износ инвестиција у ова два пројекта процењује се на око 25 милијарди долара.

Пројекат Сахалин II привукао је 10-12 милијарди долара од западних инвеститора за развој Пилтун-Астокхскоуе и Лунскоуе нала-

зишта нафте и гаса. У зависности од приноса, добитак руске стране био је између 16 и 23 милијарде долара без икаквог улагања, док је добитак иностраних инвеститора био између 16 и 19 милијарди долара. Предвиђено је да се гас транспортује гасоводом до обале удаљене 20 километара, а даље до Корсакова, где је планирана изградња фабрике за компресовање гаса (Kaser 1999, 22).

Сахалин пројекти развоја нафте и гаса значајно ће допринети привредном развоју Сахалинске области, као и управљању енергетском ситуацијом на Далеком истоку Руске Федерације. Они ће побољшати пословну климу и допринети извозном профиту и расту спољне трговине, а Јапан такође може остварити користи од развоја ресурса нафте и гаса на Сахалину. Најзначајнија је могућност диверсификовања снабдевања енергијом и смањивање тренутне зависности Јапана од Блиског истока (која износи 80%). Ако се реализује предлог изградње међународног гасовода између острва Сахалин и Јапана, могуће је спровести идеју о формирању мреже гасовода у Јапану. Такође, обезбеђивањем поузданих енергетских извора, побољшаће се могућности за економски развој североисточне Азије.

Од пројеката Сахалин на континенталном гребену острва, у оперативној и у фази планирања очекује се да обезбеде извоз од око 27 милиона тона еквивалента нафте у 2010. години. Међутим, сам Сахалин не може да покрије растућу тражњу североисточне Азије за енергетским ресурсима. У Јапану, тражња за примарном енергијом у 2010. години порашће за 50-70 милиона тона еквивалената нафте у поређењу са 1992. годином. Они неће драстично променити укупну слику производње нафте и гаса у Руској Федерацији, јер достизањем максимума производње, њихов заједнички удео неће превазилазити 8% укупне производње нафте у Руској Федерацији (Ivanov and Smith 1999, 259).

Осим наведених пројеката Сахалин, заједнички руски, јапански, кинески и корејски развој гасног поља Ковинктинско у Иркутској области представља историјски заокрет у развоју и трговини енергетским ресурсима у источној Азији. Такође, откривени су значајни ресурси природног гаса и нафте у северном Хабаровском крају и Магаданској области, као и велики депозити природног гаса у Јакутији. Ови пројекти имају потенцијал да буду највећи енергетски пројекти до 2050. године и касније. У том контексту, побољшање инфраструктуре источне Русије добија пресудан значај и представља још једну могућу област инвестиционе сарадње.

Пад домаћих инвестиција у Руској Федерацији смањило је тражњу за машинама, индустријском опремом и материјалима, што је узроковало смањење јапанских инвестиција, јер су руски увозници роба широке потрошње тражили јефтиније изворе снабдевања. Осим тога, колапс платног промета произвео је дугове у многим јапанским компанијама које су блиско сарађивале са Руском Федерацијом пре 1991. године.

Укупна вредност потенцијалних заједничких пројеката који се тренутно разматрају или су у различитим фазама спровођења процењује се на 12-14 милијарди долара, искључујући пројекат Сахалин (Russia in Figures 2005, 354). Јапанци су заинтересовани за побољшање и изградњу телекомуникација. Sumitomo има водећу улогу у изградњи телекомуникационе везе Москва-Хабаровск. Овај уговор био је вредан 235,3 милиона долара. На тендеру је победио конзорцијум који се састајао од компанија Sumitomo, НЕК (обе из Јапана) и Siemens AG (из Немачке) (Kaser 1999, 28).

Тојота, као водећи представник јапанске аутомобилске индустрије, очекује да почне са производњом својих производа у Руској Федерацији у периоду од 2-3 године. Такође се планирао скорашњи почетак склапања мини бусова Наиеис у фабрици за производњу машина Тушино.

Сарадња у рибарству је логична јер обе државе деле исту ресурсну основу у Охотском и Јапанском мору. Међутим, дугогодишњи јапанско-руски спор око Курилских острва, као важно политичко питање, умногоме је отежао даљи развој спољно-економских односа и кооперацију у области рибарства.

Модернизација трансибирске железнице и њена активнија међународна употреба омогућиле би повећање у протоку роба између Европе и азијско-пацифичког региона, с обзиром да највећа светска трансконтинентална железница пружа ефикасне везе између руских пацифичких лука и сибирских провинција Руске Федерације, Монголије, свих централноазијских држава ЗНД, западне Русије, Украјине, Белорусије, балтичких држава, свих држава Скандинавије (преко Финске) и европских држава. Сарадња са Јапаном на модернизацији трансибирске железнице допринела би Руској Федерацији у побољшању организације, проширивању инфраструктуре и повећању капацитета до једног милиона контејнера годишње што представља 25-30% контејнерског саобраћаја између Азије и Европе (Hatori 2004).

ЗАКЉУЧАК

Да би промовисале спољно-економску сарадњу, обе земље треба да одрже политичку и економску стабилност, поред добрих билатералних односа. Током година политичке нестабилности смањивала се величина руске привреде. Економски пад почео је почетком 90-тих година због провођења мера за ублажавање крутих прописа централног планирања. У периоду транзиције укупни руски GDP опао је за 48%, индустријска производња смањила се за 54%, а пољопривредна производња за 47% (Russia in Figures, 2005). Мора се побољшати инвестициона клима за стране инвестиције у Руској Фе-

дерацији, јер заштита инвестиција и пореска реформа одавно касне. Још почетком 1998. године, закон о страним инвестицијама био је у процесу ревизије од стране државне Думе, заједно са новим пореским законом. Разматрана је потреба заштите јапанских инвестиција у Руској Федерацији, као и могућност оснивања заједничке јапанско-руске инвестиционе корпорације. Значајно је заштити интересе малих и средњих јапанских инвеститора у Руској Федерацији, посебно у Далекоисточном региону.

Неопходно је побољшати праксу односа између федералне владе и регионалних администрација да би се привукло више страних инвеститора у регионе Руске Федерације, посебно у Далекоисточни регион. Развој сектора енергије на далеком истоку Руске Федерације и побољшање инфраструктуре захтевају активније ангажовање федералне владе, чија је намера да пружи гаранције до 40% инвестиција у такве пројекте.

Нереално је очекивати да ће страни инвеститори учествовати у великим пројектима инфраструктурног развоја без пуних гаранција федералне владе и локалних администрација. Тако, администрација Сахалинске области планира да оснује фонд за развој у износу од 200 милиона долара ради подршке развојним пројектима и проширењем гаранција за инвеститоре. Такође, у случају пројекта КС-4, администрација Хабаровског краја покушала је, али није успела да добије гаранције од федералне владе.

Трговинска политика Руске Федерације мора бити усмерена на заштиту домаћих произвођача, с обзиром да природни ресурси представљају основу руског извоза, а да увоз чини велики број различитих роба широке потрошње, као и аутомобила и електронских уређаја из Јапана, Кореје и Тајвана, што је узроковало драматичан пад продукције руске текстилне индустрије и робе широке потрошње.

ЛИТЕРАТУРА

- Gaydar, Egor. 2003. *The economics of Russian transition*. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT press.
- Kaser, Michael. 1999. *Japan's economic involvement in Eastern Europe and Eurasia*. New York: Macmillan press LTD.
- Секуловић, Ана. 2005. *Савремена економија Русије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ivanov, Vladimir I. and Karl S. Smith. 1999. *Japan and Russia in Northeast Asia*. London: Westport Connecticut.
- Hattori, Michitaka. 2004. *Trade between Japan and Russia*. Tokyo: Japan Rotobo.
- Russia in Figures*. Goskomstat of Russia. 2005. Moskva.
- Jetro*. 2004. Tokyo, Japan.

ДОДАТАК

Табела 1. Најзначајније јапанске директне инвестиције у Руској Федерацији

Назив компаније	Област делатности	Основана	Напомена
Ajinomoto Co., Inc	Истраживање и развој аминокиселина; прехранбена индустрија	1999	Joint-venture
Asahi Glass Co., Ltd. (through Belgian Subsidiary)	Производња шофершајбни	1997	-
	Производња стакла и огледала	1999	Joint-venture са Белгијом
Bridgestone Corporation	Продаја аутомобилских гума	1998	Перка-компанија
Hitachi Ltd.	Производња полупроводника	1998	Joint-venture
Honda Motor Co., Ltd.	Продаја аутомобила	2004	100%
KOMATSU	Производња делова за грађевинске машине	2003	Joint-venture
	Продаја грађевинских машина	2003	-
Michinoku Bank	Банкарство	1999	-
Mitsubishi Corp. and Mitsui & Co. Ltd. (through Sahalin Energy Investment)	Експлоатација и производња нафте у Сахалину (Сахалин II)	1994	Joint-venture са Shall (САД)
Mitsu Co. with Fanac	Продајни Fanac's Машински центар Sahalin II	2003	Joint-venture/ јапански капитал са Бермудских острва
Tajima Mokuzai with Mitsui & Co., Ltd.	Производња дрвне продукције	1991	Тајима Мокузаи- Joint-venture

NEC	Производња дигиталних	1997	100%
Nichimen	Продаја робе широке потрошње	Annoucement base	100%
Nissan Motor Company	Продаја аутомобила	2004	100%
SODECO	Експлоатација и производња нафте у Сахалину (Сахалин I)	1995	Joint-venture
Sumimoto Corp.	Производња робе широке потрошње (SUMITRADE)	1996	-
	Производња дрвне продукције	2000	Joint-venture
	Продаја грађевинских машина (SUMITEC International)	2001	-
TOYOTA Motor Company	Продаја аутомобила	2001	100%
Wakkanai Construcion Association	Изградња и додатне услуге за Сахалин	2001	Регионални центар Хокаидо
	Прехрамбена продукција и роба широке потрошње	2001	

Извор: *Jetro*, 2004, Tokyo, Japan

Ana Sekulović, Belgrade

JAPANESE INVESTMENT IN THE RUSSIAN FEDERATION

Summary

Economic reforms in the Russian Federation, which started the 1990s, primarily influenced the development of foreign trade. Numerous reasons have caused this change, and are connected with political and economic changes in the Russian Federation, the changes in the region and the system of international economic relations, as well as creating a new global world order.

The main characteristics of foreign trade reforms in the Russian Federation is the process of opening the economy to the world, the establishment of international economic relations and the strengthening of the production program of the national economy. Liberalization of the economy of the Russian Federation represented the beginning of market reforms and one of the priorities of the transition process, with the aim of integration into the world economy and international division of labor. Reorientation of the economy and liberalization of foreign economic activity of the Russian Federation enabled easier access to economic and financial structures of the West, but at the same time increasing the large external indebtedness of the Russian Federation

Volume of Japanese investment in the economy of the Russian Federation is insufficient, and the total value of joint projects with the exception of the Sakhalin project is estimated at 12-14 billion dollars. (Goskomstat of Russia. 2005. Moskva, 354).

Key words: Russian Federation, Japan, the foreign economic relations, economic transition, investments, projects Sakhalin.